

Ақпанда валюта нарығында қалыптасқан жағдай туралы Ұлттық Банк төрағасының орынбасары Әлия Молдабекованың негізгі тезистері

Ақпан айында әлемдік валюта нарығында әртүрлі қозғалыстар байқалды: мұнай бағасы қымбаттаған соң, дамушы елдердің көбінде ұлттық валютасы нығайды. Алайда, айдың соңына қарай америкалық валюта нығая түсіп, АҚШ-тың қазыналық облигациясы күрт көбейді. Әлем бойынша АҚШ доллары нығайып жатқанда, ол ұлттық валютамызға қалай әсер етті?

Ақпанда қалыптасқан сыртқы нарықтардағы жағдай туралы

Сыртқы факторлар бір ай бойы әртүрлі бағытта қалыптасып отырды. Бір жағынан қарағанда, вакцинацияның ауқымы кеңейген сайын, пандемиядан шығамыз деген үміт тәуекелде тұрған активтерге жағымды әсерін тигізді, атап айтсақ, ақпан бойы акциялардың әлемдік индексі бұған дейінгі максимум көрсеткіштерін жаңартты.

Бірақ, басқа қырынан алып қарасақ, АҚШ экономикасының тез қалпына келуі инфляцияны тездетіп, АҚШ ФРЖ ақша-кредит саясатын өте тез қатайтып жібереді деген тәуекелдер бар.

Инвесторлардың осы қорқынышы ақпан айында АҚШ қазыналық облигацияларының қарқынына ықпал етіп, соңғы жылда алыс сегменттегі «қисық» кірістер ең жоғарғы мәнге жетті. Сондықтан дамушы елдердің облигациялары тартымсыз бола түсіп, соның салдарынан жергілікті нарықтардан капиталдар шыға бастады және АҚШ долларына шаққанда ұлттық валюталар әлсірей бастады.

Ақпан айындағы қаржы нарықтарының әртүрлі бағытта дамуы әлемнің валюта нарығында жаңа үрдістерге жол ашты. Атап айтсақ, 2020 жылы бір жыл бойы әлемдік нарықтағы қозғалыс көбінесе инвесторлардың тәуекел сегменттеріне қарай ығысса, ол кезде АҚШ долларының нығаюы тәуекелдерден жаппай қашу, қор индекстері мен дамушы нарықтардың құлдырауымен сәйкес келген, ақпан айында бұл фактор екінші орынға шыққаны сонша, бүкіл назар пайыздық ставка мен кіріске қарай ойысты.

Жуырда АҚШ-тағы кірістер артып, АҚШ долларының индексі нығайғанына қарамастан, кейбір сарапшылар биыл басты резервті валюталар әлем бойынша әлсірейді деген болжамынан таймай отыр. Мәселен, Goldman Sachs пайымынша, шикізат тауарларының қымбаттауы, соның ішінде, мұнайдың қымбаттауы дамушы нарықтардың валюталарына дамыған елдердегі ставкалардың күрт қымбаттауынан болатын жағымсыз әсерді аз да болса жұмсартады.

Ақпан айында әлемдік валюталарға шаққанда, АҚШ долларының нығаюы дамушы елдердің валюталарына да әсер етті. Дамушы нарықтардың валюталары

арасында ең көп әлсіреген Бразилия реалы (-)2,4%, түрік лирасы (-)1,6%, Үндістан рупиясы (-)1,5%, Мексиканың песосы (-)1,4% болды.

Солай бола тұра, Ресей рублі 1,7%, Оңтүстік Африка ранды 0,3%-ға нығайды. Ресей рублі ақпанда мұнай қымбаттап, Ресей орталық банкі мөлшерлемені өзгеріссіз қалдырғанының арқасында нығайды. Санкцияларды ескерсек, Ресей рубліне қатысты құбылмалы жағдай сақталады.

Ақпан айында біз, сондай-ақ, мұнай нарығында да айтарлықтай өзгерістерді байқадық. Вакцинацияға қатысты жақсы жаңалықтар, мұнай алу деңгейін ұстап тұруға қатысты ОПЕК+ шаралары, ауа райына байланысты АҚШ-тағы мұнай өндірісіне қатысты шок бір ай ішінде мұнай бағасын екі мәнде қымбаттатуға негіз болды. Ақпан айында Brent маркалы мұнай бағасы 18,3%-ға өсіп (барреліне 55,88 доллардан 66,13 долларға дейін), 2020 жылғы пандемияға дейінгі деңгейіне оралды.

Ұлттық валютаның нығаюына әсер еткен факторлар туралы

Іргелі деген ішкі және сыртқы факторлардың жақсаруына байланысты теңге бағамы ақпанның басынан бастап бір доллар үшін 417,02 теңге деңгейіне дейін 1,7%-ға нығайды. Теңгенің күшеюіне бірқатар оң фактор ықпал етті.

Біріншіден, бұл – энергия бағасының өсуі. Жоғарыда атап өткенімдей, мұнай бағасы 18%-дан астам өсті.

Екіншіден, ақпан айында салық аптасы өтті, онда мұнай өндіруші компаниялар пайдалы қазбаларды өндіру салығы мен рента салығы сияқты тоқсандық салықтарды төледі. Ұлттық валюта ақпан айында бір доллар үшін 414,77 теңге деңгейіне дейін барынша нығайды, бірақ айдың соңында деңгей мұнай бағасын реттеу және АҚШ долларының нығаюы аясында түзетілді.

Бұдан басқа, біз ҚР Мемлекеттік бағалы қағаздар (бұдан әрі – ҚР МБҚ) нарығына шетелдік капиталдың әкелінуін атап өтеміз. Қаңтардағы 604 млрд теңге – ең жоғарғы шегінен кейін, ақпанда шетелдік инвесторлардағы ҚР МБҚ көлемі өсуін жалғастырып, 782 млрд теңгеге жетті (шамамен 1,9 млрд АҚШ доллары). Шетелдік инвесторлардың бір бөлігі Clearstream арнасы арқылы келеді. Өткен жылы тамызда Clearstream желісі бойынша ҚР МБҚ-дан DvP (delivery versus payment) түріне дейін есептеулер пысықталғанын естеріңізге сала кеткім келеді, бұл – транзакциялар кезінде кредиттік тәуекелдерді төмендетті.

Ұлттық Банк ақпанда интервенция жүргізген жоқ. Бюджетке трансферттерді қамтамасыз ету кезінде Ұлттық қордан сату – валюта нарығына жекелеген қолдау көрсетті. Ақпанда Ұлттық қордан сату көлемі 443 млн АҚШ долларын құрады. Бұл ақпанда бөлінген трансферттердің жалпы көлемінің жартысынан 375 млрд теңгеге (немесе 900 млн АҚШ долларына) аз. Трансферттердің қалған бөлігі теңге шотындағы қалдықтар және ақпанда Ұлттық қорға түскен түсімдер есебінен бөлінді.

Квазимемлекеттік сектор субъектілерінің валюталық түсімнің бір бөлігін міндетті түрде сату көлемі ақпанда 211 млн АҚШ долларын құрады.

Ақпанда теңге нығайғаннан кейін наурыз айының басынан бастап мұнай нарығындағы құбылмалылық, салық төлемдерінің аяқталуы және АҚШ долларының нығаюы аясында аздап әлсіреді. Бүгін сауда-саттық бір доллар үшін 420,50 теңге деңгейінде ашылды.

Алтын бағасының төмендеу себептері мен алтын-валюта активтері туралы

Ақпанның соңындағы жағдай бойынша алтынвалюта активтері бір айда 800 млн АҚШ долларына төмендеп, 34,7 млрд АҚШ долларын құрады.

Ақпанда бағалы металдар нарығы инвесторлардың әлемдік экономикалардың жуық арада қалпына келуін күтуіне, сондай-ақ АҚШ қазынашылық облигациялары кірістілігінің өсуіне және әлемдік нарықтарда АҚШ долларының нығаюына байланысты қысымға ұшырады.

Бір айда алтын бағасы бір унциясы үшін 1853 доллардан 1765 долларға дейін немесе 5%-ға төмендеді, бұл алтынвалюта активтерінің төмендеуіне түрткі болды. Резервтер құрамында алтын қорлардың ағымдағы үлесі 64%-дан асады немесе шамамен 22,3 млрд АҚШ доллары (392,3 тонна) болды.

Нәтижесінде, ақпанның қорытындысы бойынша алтын портфелі 1 млрд АҚШ долларына төмендеді. Екінші деңгейлі банктер қаражатының Ұлттық Банктегі валюталық коршоттарға әкелінуі ішінара реттеуге ықпал етті.

Наурыздың басында алтынның бағасы 2020 жылғы мамырдан бастап алғаш рет 8 наурызда бір унциясы үшін 1677 долларға жетіп, бір унциясы үшін 1700 долларлық белгіден төмен түсті. Алайда бүгінгі күні алтын АҚШ облигациялары кірістілігінің төмендеуінен кейін түзетіліп, бір унциясы үшін 1713 доллар шамасында саудаланып келеді.

АВА портфелінде алтынның жоғары үлесін және өткен жылғы өсу үрдісінің ықтимал ауысуын ескере отырып, Ұлттық Банк алтын нарығында сатып алу/сату опциондарын қолдана отырып, қорғаныш стратегиясын іске асырып отыр.

Ұлттық қордағы активтердің динамикасы туралы

Ұлттық қордың валюталық активтері алдын ала деректер бойынша, ақпанның соңында бір айда 70 млн АҚШ долларына төмендеп, 57,63 млрд АҚШ долларын құрады.

Ұлттық қор активтерінің төмендеуі негізінен кепілдік берілген және нысаналы трансферттерді бөлу үшін валюталық активтерді сату есебінен болды.

Дамыған елдердің үкіметтері тарапынан айтарлықтай ынталандыру шаралары аясында MSCI World акциялар индексі қаңтардағы құлдырауынан

толық қалпына келіп, ақпанда 2,60%-ға өсті. Осының аясында ақпанда акциялар портфелінің инвестициялық кірісі 500 млн АҚШ долларына жетті.

Алайда, АҚШ МБҚ кірістілігінің өсуі және АҚШ долларының кейбір валюталарға қарағанда нығаюы дамыған елдердің облигациялар портфелі бойынша инвестициялық кірісті 270 млн АҚШ долларына төмендетті. Алтын бағасының төмендеуі алтын портфелі бойынша инвестициялық кірістің 100 млн АҚШ долларына төмендеуіне әкелді. Нәтижесінде ақпанда Ұлттық қордың жалпы инвестициялық кірісі 116 млн АҚШ доллары көлемінде немесе 0,2% деңгейінде қалыптасты.

Вакциналау аясында әлемдік экономиканың қалпына келу перспективаларын ескере отырып, дамыған елдерде акциялар нарығы өсіп келеді. Көптеген сарапшылардың пікірінше, жалпы алғанда акциялар нарығы әділ бағаланған (fairly priced) және одан әрі өсу әлеуеті бар. Алайда, бұрын-соңды болмаған ұзақ «өсім нарығына» байланысты түзету кезеңінің қаупі бар, оның ықтимал теріс әсерін жеңілдету үшін Ұлттық Банк акциялар нарығындағы түрлі қорғау стратегияларын қарастыруда.

Жақын арада мұнай бағасының одан әрі өсу перспективасы туралы

Өзінің біркелкілігін жоғалтқан вакцинацияның қарқыны мен шектеу шаралары әлемдік экономиканың қалпына келуіне әлі де болса әсерін тигізіп отыр. Соның аясында мұнай өндіруге қатысты шектеулерді сақтау бойынша ОПЕК+ шаралары 2021 жылдың басынан бастап мұнай бағасының едәуір өсуін қамтамасыз етті.

Наурыз айының басында, ОПЕК+ кездесуі қарсаңында нарықтағы мұнай өндірісіне қойылатын шектеулер төмендеуі мүмкін деген үрей баға ұсыныстарына кәдімгідей жағымсыз әсер етті, сөйтіп баға 1 наурызда 3,8%-ға, келесі күні тағы 1,6%-ға төмендеді. Кейін шешімнің өзгермеген шарттары негізінде ралли мұнай нарығында жаңаша күш алды.

Хуситтердің бомбамен жабдықталған дрондармен Сауд Арабиясының Рас-Таннур портындағы ең ірі мұнай терминалына жасаған шабуылы дүйсенбі, 8 наурыз күні мұнай бағасының көтерілуіне себепші болып, баррелі 71 доллардан асып түсті. Кейін порт инфрақұрылымына айтарлықтай зиян келмегендіктен, мұнай бағасы түзетілді.

Бұған дейін ирандық мұнайдың экспортына қатысты АҚШ санкцияларының күшін жою туралы Иран мен АҚШ арасындағы келіссөздердің қайта басталғаны туралы хабар инвесторлардың назарын аударғаны рас, осының өзі нарықтағы сұраныс пен ұсыныстың тепе-теңдігіне әсер етуі мүмкін. Осылайша, теңдестірілген нарықтағы тәуекелдер ұсыныстың сұраныстан асып кету тәуекелдеріне қарай өзгереді. Сондықтан шикізат нарығы тұрақты түрде қалпына келе бастайды деп айтуға әлі ерте. Мұнайдың ықтимал құбылмалығы теңгенің айырбас бағамына сәйкесінше қысым жасайды.

Сонымен қатар, кейбір сарапшылар 2021 жылы нарықта жаңа суперцикл басталатын тұста және Қытай мен басқа да дамушы нарықтардың экономикасы өсіп жатқан қазіргідей жағдайда мұнай бағасының болжамына оптимистік көзқараспен қарайды. Осының өзі монетарлық және бюджеттік саясатты ынталандыру шараларымен қолдап, пандемиядан кейін қалпына келуіне ықпал ететін болады.